

WAERSCHOWINGHE
des
PRINCEN VAN ORAENGIEN
aen de ingheseten ende ondersaten van
den Nederlanden.

Proverb. X.

Het verwachten der gherechtiger sal blijchap
worden, maer die hope der Godlooser sal
verloren zijn.

Den wech des Heeren is des vromen moet, maer die
quaetdoenders zijn bloode.

Die gherechtighe en wort nemmermeer omge-
stooten, maer die Godloose en sullen niet in
den lande blijven.

PRO LEGE, REGE ET GREGE.

M. D. LXVIII.

ALLEN ende eenen yghelicken, Staten, Bisschoppen, Abten, Prelaten, Raeden, Heeren, Edelen, Drossaten, Meyeren, Schouteten, Borchmeesteren, Schepenen, Rentmeesteren ende Regeerderen van den Landen, Steden, Casteelen, Dorpen ende Cloosteren, insgelijcx den Gemeenschappen, Edelluyden, Cooplyuden, Borgeren, Ingesetenen ende Besitteren van den goeden, huysen ende plaetsen buyten den goeden Steden ende allen anderen personen van wat state, qualiteit oft conditie die zijn van den Provincien der Nederlanden ende elcken van u besundere, voor soo vele het u mach aengaen ende dien dese teghenwordige getoont sullen worden, wenschen wy Willem, by der gratien Gods Prince van Oraengien, Grave van Nassaw, Catzenelleboghden, Vianden, Dietz, Bueren, Leerdam U, Baenreheer van Breda, Diest etc. Borchgrave van Antwerpen ende Besancon etc. eensamentlick de andere onse Heeren vrienden ende medehulpers in dese tegewordighe onse nootelicke ende rechtveerdige nootweere ende defensie tegen de gewelden, verdruckingen, bloetstortingen ende ongehoorde tirannien by den Hertoge van Alba met zijnen aenhanghers in den selven Nederlanden voortgesteld, uut gantser herten vrydom, ruste ende versekertheit ende aanbieden u lieden ende elcken van u nae zijnen staet ende qualiteit onsen dienst, vrientschap, hulpe ende bystant metter hulpen Gods ende nae alle onse macht.

Ende hoewel het niet noodich en schijnt, dat men alhier ende besundere aen u lieden eenich lange verhael doe van den afgrijselijcken vervolgingen, vangen, doodingen, vileinicheden, beroovingen ende verjagingen, die hen niet en hebben vermijnt noch alnoch en vermijden dagelijcx aen te rechten de voorsz. onse ende uwe vianden, jae de gemeine vianden ende verdruckers, soo wel van der eeren Gods ende zijnen heiligen salichmakenden woorde als van allen

drossate = drost.

meyer = rentmeester, opsniener. Noch drost, noch meier bekleeden een goed omschreven amt.

vermijnt = vermeden.

den rechten, vrijheden, privilegien ende voorspoet des armen ellendigen vaderlants, dwelck corts te voren in sulcken fleur ende overvloedicheit geluckich was. Te meer, dat niemant daer beter af en soude weten te spreken dan ghylieden selve, die onder hen deerlicke slavernie deselve gevuelt, lijdt, siet, hoort ende vreest. Nochtans op dat ghy des te bet u eigen welvaren ende saken soudet begrijpen, hebben wy derselver int corte wel willen hier mede doen gedencken ende die ter memorien weder brengen hoewel wy desen aengaende alreede ons genoechsam hebben ghequeten, so wel by onse verantwoordinge uitgegeven tegen de valsche loegenen ons naegegeven, als by onse verclaringe, uitgegaen op diese nootelicke defensie; wel denckende ende verhopende, dat de boecxkens daer af geprint t' uwer handen ende kennissen ghecomen sullen zijn.

In den iersten dan, so houden wy u indachtich ende is elcken kenlick, dat de voorsz. Nederlanden van allen tijden zijn onderhouden ende geregeert geweest by hueren Princen ende overheeren met alder soeticheit, recht ende redene ende niet anders dan uitwijsen van henne vrijheden, rechten, costuymen, herbrengen ende privilegien, aldaer altijts onderhouden ende by den inwoonderen des Lants (als sonderlinge liefhebbers ende voorstanders van hender vrijheit ende vianden van alle gewelt ende verdruckinge) eertijden van Keyseren, Coningen, Hertogen, Graven ende Heeren verworven ende vercregen, het onderhout ende volvueren van den welcken so wel de Princen selve als ooc de ondersaten des Lants van allen tijden hebben moeten aen weerszijden by formelen contracte bevestigen ende ooc by solemnelen eede besweren, in der vuegen, dat ooc de ingesetene, mits hen onderhouden wordende, die selve alleenlick tot gehoorsaemheit verbonden zijn; het onder-

printen = drukken.

kenlic = bekend.

herbrengen = oude voorrechten.

mits hen onderhouden wordende = op voorwaarde, dat de rechten werden gehandhaafd.

hout ooc van den welcken het lieve Vaderlant hadde gebrocht ende gehouden in sulcke macht, rijkdom ende voorspoet, als men ghesien heeft.

Inghelijcx en can men ooc niet geloochenen als heel claer ende seker wesende, dat van den beginsel af, dat de Landen van Spaengien zijn duer huwelick gecomen onder eenen Heere metten selven Nederlanden, eenige groote van Spaengien van over vijftich jaren altijd hebben uitgeveest om in eeniger manieren in hen handen te gecrijgen het regiment ende dominatie over sulcken overvloedigen Lant om daer te gouverneren ende tiranniseren nae henen appetijte ende ghelijck sy elders doende zijn. Ende hoewel de vrijheden ende privilegien des voorsz. Nederlandts tselve hen altijd belet hebben gehat, nochtans en hebben sy noyt afgelaten om t' allen tijden alle oorsaken gade te slaen ende by te brengen om de goedertieren Princen so vele wijs te maken, dat sy eens daer toe mochten geraken. Het en is ooc niet dan te seer elckerlicken kenlick, hoe dat de Cardinael van Granvelle met zijnen aenhangeren (misbruickende het geloove ende betrouwen der goeder Princen ende insgelijcx soeckende alleene het gantse regiment ende geweldige dominatie in de selve Landen om daer duer te versaden hen ambitie, giericheit ende andere passien) voortgestelt hebben so vele verbonden, practijcken ende vremdicheden om onder het dexel van een heiligen schijn ende name der Religie, eensamentlick van der hoocheit ende dienst des Coninx, te brengen ende te stellen, so wel de conscientien als persoonen ende goeden van allen den ingesetenen in de uuterste slavernie, jae om hen te berooven van allen hen vrijheden, rechten ende privilegien; allet in der waerheyt tot grooten ondiensste van God, van den Coninck ende van den lande. Tot welcken einde zijn voortgestelt ende byghebrocht so vele vremde nieuwicheden, wreede vervolgingen, bloedige Placcaten, onverdrachelicke Inquisitie, overdringinge der Bisschoppen, inneminghe der Abdijen, vercondinghe des

Concilien, straffe executien der Christenen ende meer andere ongehoorde vonden teghen de vrijheit des Lants ende wille des volcx.

Niet tegenstaende dat wy ende meer andere onse Heeren ende medebroederen (niet anders gesocht hebbende, noch alnoch soeckende dan den waerachtigen ende geduerigen dienst van God, van den Coninck ende van den Lande, metter vrijheit ende voorspoet van den ondersaten ende ingeseten) te meer stonden de contrarie hebben verclaert, verthoont ende gheraden ende altijt gepresen sueticheit boven strafficheit ende het onderhout der beloefden bequamer ende bet gefondeert vonden dan het breken ende tegencomen des eedts, uut oorsake van den welcken de voorsz. Cardinael met zijnen aenhanck ende die in Spangien met hem verstant hadden teghen ons ende onse voorsz. medebroeders, niet alleene eenen grooten haet ende nijt zonder redene voorghenomen hebben, maer ooc met valsche ende onbehoorlijke practicken ende aenbrengingen de waerheit so weten te verduisteren ende verdraeyen, dat den goedertieren Coninck qualick van alle saken onderrecht wesende, heeft gemeint, dat onse getrouwe raden, daden ende diensten oorspronck namen uut eergiericheit ende zijne goede getrouwe ondersaten geacht voor oproerige, wederspannige ende rebelle (hoe wel d' een ende d' andere onwarachtich was), waer duer sy soo vele ghemact hebben, dat sy hebben vercregen toelatinge oft orlof om nae hen goetduncken daerinne te versien, dwelck was het ghene sy so lange gesocht hadden.

Ende al hadden de voorsz. Inquisition, executien, mandaten, vervolgingen, nieuwicheden ende voortstellen des voorsz. Cardinaels ende der zijne (usurperende op de hoocheit niet alleen van de Gouvernante, maer ooc van den Coninck) het lant te voren seer beschadicht ende vercort ende een overgrootte menichte der ingeseten overvallen, verjaecht, berooft ende gedoot, eensamentlick de oude

gewoonlicke vrijheit seere gecroet en verhindert, nochtans heeft men gesien ende siet al noch (helaes met grooten hertsweer) hedensdaechs; ende is te beduchten, dat men naemaels noch meer sien zal, indien het God niet en versiet (so wy betrouwen, dat hy doen sal ende wy ons daer toe zijn vuegende na allen onsen uutersten vermogen) hoe grootelick ende deerlick alle de voorsz. nieuwicheden, voortstellen, verdruckingen, inquisitien, vervolgingen, doodingen, vangingen, executien ende tirannien gemeerdert ende vermenichvuldicht zijn. Jae alle menschelijcheit te boven gaen, sichten dat de voorsz. Hertoge (onder den naem ende hem deckende mette auctoriteit van den Coninck) in den selven Landen met zijn Spaens crijchsvolk is gecomen; insgelijcx, hoe dat die selve Landen uiter hoogster voorspoet zijn gevallen in der diepster ellendicheit ende in wat onverdrachelicker slavernien zijn gecomen de goede ondersaeten, die te voren goede vrijheit hadden, jae, hoe deerlick aldaer liggen verdruckt ende vernielt metter Religien ende worde Gods ooc de previlegien ende rechten des Lants.

Ende want al tselve so notoir is, soo dunct ons genoeg wesen, dat wy dat in sulcker generaliteit zijn verhalende, want wilde men hier vercleren ende specificeren so vele jammerlicke, afgrijselicke ende onmenschelicke verdruckingen, verjagingen, aentastingen, moordingen, geweldenschoffierungen, confiscatien, voortroepingen, bannissemerten ende andere ontallicke ovelasten gedaen binnen zijnen tijden tegen soo goede getrouwe ondersaten, het ware om nemmermeer gedaen te hebben.

Ja voor een exemple sal ghenoech wesen in plaetse van duysent, dat de selve Hertoge (volgende so wel de costumme der Tyrannen als het voornemen des voorsz. Cardinaels, die daer naer hadde gehaect ende zijne M. gaerne daer toe gebracht al eer die nae Spaengien ginck, so hy des doen hope ghecregen hadde, so verre hy de Spaengarden hadde

int Lant connen behouden) ter stont t' sijnder aencoenste heeft van meininge gheweest het lant te berooven van allen den meesten Heeren ende voorstaenders desselfs Landts, die hen altijt getrouwelijck hadden gequeten in den dienste des Coninx ende des vaderlants. Ende want eenige voorsiende sulcken tempeest metter hulpen Gods waren in tijts vertrocken ende ontcomen, so heeft hy soo bedriechelijck als elck wel weet aen de andere de handt geslagen ende gevangen genomen twee van den principaelsten Heeren, te weten zijne ende onse medebroederen de Graven van Egmont ende Hoorne, mitsgaders, verscheiden andere Heeren, Edelmans, vervaren lieden ende andere persoonen van qualiteite alles sonder eenige voorgaende informatie oft behoerlicke kennisse, de welcke hy ooc daer nae soo tirannelick ende moordelick als men gesien heeft, buyten alle ordre van rechte heeft doen dooden ende ombrengen. Daerentusschen en heeft hy ooc gheen mindere tirannie gebruijct tegen die eere ende goeden der vertrockene, na dien hi hen lichamen in zijn geweld niet krijghen en conste, hebbende de selve so schandelick ende onrechtveerdelick voortgeroepen, gelastert, gebannen ende alle tgheene geconfisquiert, ghelijckt elcken kennelick is ende dit al onder tdecsel van versierde loegenen, gelijk de uutgegeven Justificatien wel bewijsen.

Nu can elck wel bevroeden, dat alle dese wreetheden, bloetvergielingen, onmenschelicheden ende tirannien so seer contrarie allen Godlicken, natuerlicken ende gescreven rechten, jae oock tegen alle de vrijheden, eeden, contracten ende privilegien des Lants voortgesteld ende bedreven worden, dat alle de menschen van der werelt ende niet alleen int particulier alle ende elckerlijcke de Staten, Raden, Steden, Castelen, Dorpen, Plaetsen ende Inwoonderen van den selven Nederlanden, maer ooc int generael alle Princen, Heeren, Landen, Steden ende Personen van buyten tslands, jae mede de Torcken, Heydenen en de verre ghesetene des hen behoorden aen te trecken ende mede-

lijden te hebben, insghelijck behulpich te wesen om so grousamen tirannie te wederstaen.

Maer boven al so behoorden aldereerst wel te ontwecken alle de ghene van den selven Nederlanden ende te gedencken heur gewoonlicke vrijheit ende voorspoet, mitsgaders genoeg te doene der verbintenisse ende gelofte, die sy tot hueren Vaderlande hebben, insgelijcx goede achte te slaen opten eedt, dien sy gedaen hebben voor het onderhoudt van slants privilegien ende met lijve ende goede nae allen hen vermogen hen wel te quijten ende t' arbeiden om dese overdaden te weeren ende met contrarie gewelt ende macht hen selven weder te stellen in hen oude gewoonlicke vrijheit, aengemerct alle wegen van verthooninghen ende bidden sijn benomen ende anders gheene middelen en resteren, naedien dese gemein vianden, die Co. M. wel hebben so verre weten te verblenden als tot sijnen eenighen sone, des Lants toecomende Heere, ghevangen te stellen.

Om waerinne van onser sijden niet te failleren, maer onser eeren, eede, state ende verbintenisse genoeg te doene ende nae onsen uutersten vermoghen ons wel te quiten ende te emploieren ter eeren Gods ende tot vorderinghe zijns Godlijcx woorts, oock tot vermeerderinghe der hoocheit, auctoriteit ende name zijns Con. M. eensameelijck om weder in state te stellen de vrijheden, privilegien ende voorspoeden der Nederlanden, insghelijcx om te restitueren ende hen lant ende goet weder te doen hebben den verjaechden, gebannen ende beroofden, mitsgaders om te verlossen de gevanghen, gequelde ende verdruckte ende daerneffens om te vertroosten ende versekeren de verongelijckte, gedreichde, bevreesde ende generalijck alle de ingeseten des Lants ende eintelick tot onderhout ende bewaringhe van den staet, goeden ende vordeelen van eenen yegelijcken in zijn qualiteit, hoocheit ende vryheit.

Soo hebben niet alleene wy ende andere Heeren onse vrienden ende magen des Nederlants alle het onse daerom

gewaecht, maer oock hulpe ende bystant versocht ende verworven van verscheiden andere onse heeren, vrienden ende geallierde ende zijn allegader van meininge te emploieren ende daer toe te stellen lijff ende goet ende alle tgene des wy in den weerelt hebben om soo heylighen, rechtverdighen, goeden ende nootlijcken voornemen, aenslach ende nootweere tot eenen goeden einde te brengen tot waerachtighen dienst van God, van den Coninck ende van den Lande om te handthouden de goede ondersaten in hen vrijheit ende in de behoorlicke ghehoorsaemheyte van zijne M. Inghelijcx om daer uut te verdrijven de voorsz. grousame tyrannen, bloetstorters ende fremdt Orlochsvolck, dwelck volbrocht ende vastelijck versekert wesende, sullen wy de aengenomen wapenen aflaten, so ende gelijk wy in onse voorsz. voorgaende declaratie breedere verclaert hebben.

Verhoopende oock ende ons vastelijck betrawende, dat ghyliden ende elck van ulieden van sijnder sijden ooc sal gedachtich wesen, hoe hij schuldich is de sake te voorderen ende na sijn uuterste macht hem sal stellen om hem daer in wel te quijten met lijve ende met goede ende met al dat hi can, soo zijn eigen vaderlant ende de verbintnisse, die hy aen den selven heeft, hem daertoe vermaent; dwelck doende, soo versekeren wy u, dat ghy aen ons ende alle de onse sult vinden alle moegelijck behulp ende bystant. Inghelijcx dat wy u na onsen vermoegen sullen voorstaen ende beschudden van allen verdruckingen, etingen, roovingen, brantschattingen ende overrompelen, die tvolck van Orlogen gemeinlick aenrecht, waerinne wy hopen so goeden ordre metter genade Gods te stellen, dat op als versien sal wesen, want nadien wy alle dit selve doen om de landen ende ondersaten te helpen ende verlossen, waer ons seer leet, dat de selve daer mede verdruct ende overlast werden.

Maer soo ghi wel weet, dattet niet mogelijck en is, dat

men tvolck van Orlogen in goet bedwanck ende ordene houde oft wel emploiere, so dat behoort, sy en zijn wel betaelt ende dattet de redene oock wel uutheischt, dat ghylieder ende elck van u voor u eigen welvaert ende verlossinghe behulpich u thoont ende mede contribueert ende helpt vervallen de groote costen, daer toe behoevende, die wy alleene niet en connen verleensten, soo ghy wel cont bevroeden;

Soo versuecken ende begeeren wy ernstelijc aen u ende elck van u, dat ghi elck na zijn macht ende staet, u daer toe schickt, uitreict ende contribueert, op dat by ghebreke van dien, so goeden were niet onder wegen oft onvolbracht en blijve (des wy hopen dat niet en sal) ende u lieden naemaels niet en come te berouwen van uwer onachtsaemheit, cleinherticheit ende luttel behulpsaemheit tot uwer verlangder vrijheit. Tot welcken einde sult ghylieden elck nae sijnen staet moegen seinden uwe ghedeputeerde neffens ons oft de ghene, die wy t' allen plaetsen daer wy wesen sullen, daer toe sullen committeren, metten welcken ghy sult moghen verdragen ende sluyten van der sommen, die elckerlick sal by tijden mogen ende behooren te bestellen ende besorghen.

Daer neffens oock ulieden met desen opentlicken geschrifte willende gewaerschout hebben, dat soo verre by gebreke van tgene des voorsz. is, ghilieden niet geholpen oft voorgestaen en wort ende ulieder daer over eenich gewelt, plonderinghe, uteringe of andere ongeluc wedervaart, dat tselve sal toecomen by uwer ende niet by onser schult; soo wy anders niet en soecken dan u te beschudden, beschermen, ende verlossen, mits den welcken wy ons dien aengaende by desen van nu af wel hebben willen verontschuldigen ende entslaen voor God, voor den vaderlande, voor u selfs ende voor de gantsche werelt, op dat

---

redene = gezond verstand.
uutheischen = eischen.
uuteringe = vordrijving?

ghi namals niet en segt oft u en beclaecht, dat ghy in tijts niet en zijt ghewaerschouwet, noch om u eigen welvaren te voren onderricht. Ende verhopende, dat ghi dien aengaende sulcken sorghe sult draghen als u selven noodich is, bidden wy God, dat wy corts ulieden moghen sien weder ghestelt in uwen ouden vrijdom ende voorspoet.

Gegheven in onsen Veltlegher den eersten
Septembris 1568.

Ondergheteeckent

GUILLAM DE NASSAU.

Pro Lege, Rege et Grage.